

OŠĆINSKO (GRADSKO) NATJECANJE IZ FIZIKE
21. VELJAČE 2003.
IV. SKUPINA

ZADATAK 1 (12 bodova)

Kad metalnu elektrodu fotočelije naizmjenično osvjetlimo svjetlošću valne duljine $\lambda_1 = 0.35 \mu\text{m}$ i $\lambda_2 = 0.54 \mu\text{m}$ pripadne brzine elektrona koji izlijeću iz te elektrode razlikuju se za faktor 2. Snaga lasera koji proizvodi svjetlost u oba slučaja iznosi $P = 3 \text{ mW}$, a snop u cjelosti dolazi do elektrode.

- Koliki je izlazni rad za metal?
- Koliko elektrona u jedinici vremena izlazi iz elektrode pri njenom osvjetljavanju svjetlošću zadanih valnih duljina pod grubom prepostavkom da se sva upadna svjetlost iskoristi za fotoelektrični efekt?

ZADATAK 2 (10 bodova)

Od atoma sa rednim brojem Z otrgnuto je $Z - 1$ elektrona pri čemu je jedini preostali elektron nalazi u osnovnom kvantnom stanju. Promatrani elektron vezan je za jezgru energijom

$$E_v = -340 \text{ eV}.$$

Kojem elementu pripada taj atom?

Poznato: $e = 1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$, $h = 6.625 \times 10^{-34} \text{ Js}$, $\epsilon_0 = 8.85 \times 10^{-12} \text{ Fm}^{-1}$, $c = 3 \times 10^8 \text{ ms}^{-1}$

ZADATAK 3 (8 bodova)

Kolikim naponom moramo ubrzati elektrone da bi im ukupna relativistička energija postala 4% veća od energije mirovanja? Masa elektrona je $9.11 \times 10^{-31} \text{ kg}$.

ZADATAK 4 (10 bodova)

Na optičku rešetku sa 400 zarezna na milimetar pada normalno ravni val kontinuirane svjetlosti vidljivog područja. To se područje proteže od valne duljine $\lambda_{\text{dij}} = 400 \text{ nm}$ do valne duljine $\lambda_{\text{cr}} = 700 \text{ nm}$.

Treba odrediti kutnu širinu spektra drugog i trećeg reda i dokazati da se ti spektari prekrivaju.

ZADATAK 5 (10 bodova)

Zadana je čestica kinetičke energije $E_k = 2.7 \text{ keV}$

Što moramo učiniti sa kinetičkom energijom da bi valnu duljinu smanjili na 75% početne vrijednosti?

RJEŠENJA ZADATAKA I SMJERNICE ZA BODOVANJE
IV. NATJECATELJSKA SKUPINA

ZADATAK 1

$\lambda_1 = 0.35 \mu\text{m}$ Jednadžba za fotoelektrični učinak je $h c / \lambda_i = W + m v_i^2 / 2$ pa vrijedi   B 2
 $\lambda_2 = 0.54 \mu\text{m}$ $h c / \lambda_1 = W + m v_1^2 / 2$ i $h c / \lambda_2 = W + m v_2^2 / 2$
 $c = 3 \times 10^8 \text{ ms}^{-1}$ brzine fotoelektrona su: $v_1^2 = 2/m (h c / \lambda_1 - W)$ i $v_2^2 = 2/m (h c / \lambda_2 - W)$ B 2
 $v_1 / v_2 = 2$ Iz uvjeta zadatka $v_1 / v_2 = 2$ odnosno $v_1^2 / v_2^2 = 4$ slijedi
 $P = 3 \text{ mW}$ $2^2 (h c / \lambda_2 - W) = (h c / \lambda_1 - W) \dots \dots \dots 3 W = h c (2^2 / \lambda_2 - 1 / \lambda_1)$

$W = ?$ $W = 3.015 \times 10^{-19} \text{ J} = 1.88 \text{ eV}$ B 3
 $n = ?$ Energija za izbacivanje jednog elektrona $E^1 = h c / \lambda$ B 1
           Ukupna energija koju razvija laser $E = P t$
           Broj elektrona izbačenih u jedinici vremena $n = P \lambda / h c$ pa je: B 3
 $n_1 = 5.28 \times 10^{15} \text{ s}^{-1}$ $n_2 = 8.15 \times 10^{15} \text{ s}^{-1}$ B 1

ZADATAK 2

$h = 6.625 \times 10^{-34} \text{ Js}$
 $\epsilon_0 = 8.85 \times 10^{-12} \text{ F m}^{-1}$
 $E_v = -340 \text{ eV}$
 za $Z - 1$ elektrona

$Z = ?$

Označimo li naboj jezgre zadanog atoma $Z e$ B 1
 Formula za energiju elektrona u atomu je: $E_v = - m_e Z^2 e^4 / 8 \epsilon_0 h^2 n^2$ B 4
 Energija elektrona u osnovnom stanju izražena u elektronvoltima je $E_1 = -13.6 Z^2 \text{ eV}$
 Iz zadane energije $E_v = -340 \text{ eV}$ proizlazi $-340 \text{ eV} = -13.6 Z^2 \text{ eV}$ pa je redni broj atoma   B 3

$$Z = \sqrt{\frac{340}{13.6}} = 5$$

To je atom bora   B 2

ZADATAK 3

$e = 1.6 \times 10^{-19} \text{ C}$
 $c = 3 \times 10^8 \text{ ms}^{-1}$
 $m_e = 9.11 \times 10^{-31} \text{ kg}$
 $E = 1.04 E_0$

$U = ?$
 Iz izraza za ukupnu relativističku energiju i energiju mirovanja $E = \gamma m_e c^2$ i $E_0 = m_e c^2$ slijedi
 $E / E_0 = \gamma = 1.04$ B 2
 Uvrstimo li to u izraz za relativističku kinetičku energiju $E_k = m_e c^2 (\gamma - 1)$ dobit ćemo   B 3
 $E_k = 0.04 m_e c^2$ kako je kinetička energija $E_k = U e$ proizlazi $eU = 0.04 m_e c^2$ B 3
 Traženi napon $U = 0.04 m_e c^2 / e$ $U = 20,5 \text{ kV}$.

ZADATAK 4

$$d = 1/400 \text{ mm}$$

$$\lambda_{lj} = 400 \text{ nm}$$

$$\lambda_{cr} = 700 \text{ nm}$$

Odredi širinu spektra drugog i trećeg reda te dokazati da se spektri preklapaju

Formula za dobijanje spektra optičkom rešetkom je $d \sin \alpha_k = k\lambda$

B 1

Konstanta rešetke je $d = 1/400 \text{ mm} = 2.5 \times 10^{-6} \text{ m}$

B 1

Kut difrakcije za ljubičastu i crvenu boju u drugom spektru dobit ćemo iz jednadžbe

$\sin \alpha_k = k\lambda / d$. Iz te jednadžbe dobivamo $\alpha_{2lj} = 18.66^\circ$ $\alpha_{2cr} = 34.06^\circ$

B 2

Tako da je širina spektra drugog reda $\alpha_{2cr} - \alpha_{2lj} = 34.06^\circ - 18.66^\circ = 15.40^\circ$.

B 2

Jednakim postupkom odredit ćemo kut difrakcije crvene i ljubičaste boje u trećem spektru.

$\alpha_{3cr} = 57.14^\circ$, $\alpha_{3lj} = 28.69^\circ$ tako da je širina spektra trećeg reda $57.14^\circ - 28.69^\circ = 28.45^\circ$

B 2

Budući da je kut difrakcije ljubičaste svjetlosti u spektru trećeg reda manji od kuta difrakcije crvenog svjetla u spektru drugog reda, tj.:

$$\alpha_{3lj} < \alpha_{2cr}$$

spektri drugog i trećeg reda djelomice se prekrivaju i to ljubičaste svjetlosti trećeg reda prekriva spektar crvene svjetlosti drugog reda.

B 2

ZADATAK 5

Zadana je čestica kinetičke energije $E_k = 2.7 \text{ keV}$. Koliko moramo povećati kinetičku energiju da bismo valnu duljinu smanjili na $\lambda = 75\%$ početne vrijednosti?

Rješenje: Formulu za kinetičku energiju kao funkcija valne duljine je:

$$E_k = \frac{h^2}{2m\lambda^2}$$

B 3

Kinetičku energiju pridruženu valnoj duljini $3\lambda/4$ označit ćemo sa $E_k + \Delta E_k$. Dakle:

$$E_k + \Delta E_k = \frac{h^2}{2m\left(\frac{3}{4}\lambda\right)^2}$$

Desnu stranu izraza (2) preobrazit ćemo pomoću formule (1) pa dobijemo:

$$E_k + \Delta E_k = \left(\frac{4}{3}\right)^2 E_k$$

B 4

Iz toga izračunamo povećanje kinetičke energije ΔE_k :

$$\Delta E_k = E_k \left[\left(\frac{4}{3}\right)^2 - 1 \right]$$

$$\Delta E_k = 2.7 \text{ keV} \left(\frac{16}{9} - 1 \right)$$

$$\Delta E_k = 2.1 \text{ keV}$$

B 3